

Zápis z workshopu č. 1: Big picture

Workshop prebehol za účelom získania vstupov do tvorby zadania urbanistickej súťaže návrhov, ktorej predmetom je urbanistický návrh rozľahlého nezastavaného územia vo východnej časti mesta Trnava s pracovným názvom Štvrť.

Workshop prebehol 8. februára 2023 v priestoroch kultúrneho centra Malý Berlín v Trnave.

- > prvý panel 9:00 - 10:30
- > druhý panel 10:45 - 12:15
- > tretí panel 13:30 - 15:00

Tematické okruhy, účastníčky a účastníkov panelov určili organizátor súťaže 2021 s.r.o., pracovníčky a pracovníci Mestského úradu Trnava a PDCS. V publiku sa workshopu zúčastnili zástupcovia a zástupkyne mestského úradu Trnava, mestskí poslanci aj zástupcovia investorov v riešenom území.

Zápis vyhotovilo 2021 s.r.o., následne bol poskytnutý na korekciu Mestskému úradu Trnava, PDCS, účastníckam a účastníkom workshopu. Zápis je verejne prístupný na stránke Mestského úradu Trnava, resp. na stránke súťaže návrhov. Uzávery boli použité ako podklad pri tvorbe zadania súťaže.

panel č. 1: Miestny pohľad I

mix účastníkov – zainteresovaných aktérov mimo urbanisticko architektonickej expertízy – miestni politickí reprezentanti, zastupiteľky a zastupitelia mimovládnych a neziskových organizácií a kultúrnej sféry:

JUDr. Peter Bročka, LL.M., primátor mesta Trnava
Ing. Dušan Zaťko, predseda Komisie územného rozvoja, dopravy a životného prostredia
Ing. Igor Fabián, predseda Strediska sociálnej starostlivosti, spoluzakladateľ Jednoty dôchodcov Slovenska
PaedDr. Simona Jurčová, kurátorka umeleckej zbierky Západoslovenského múzea Trnava
Mgr. Michal Koricina, PhD., zástupca o.z. Lifestarter
Mgr. Michal Klembara, riaditeľ kultúrneho centra Malý Berlín
PhDr. Terézia Drdulová, MBA, špeciálna pedagogička, riaditeľka Centra včasnej intervencie Trnava

Synopsa: Účastníci panelu boli oslovení pretože reprezentujú rôzne inštitúcie a témy, ktorých agenda sa realizuje na území Trnavy. Ich aktivity ovplyvňujú štruktúru mesta a dej, ktoré sa v nej odohrávajú. Pozvaní účastníci budú pomenúvať, akým spôsobom im v ich profesionálnej agende a celkovo v živote ako obyvateľom vyhovuje mesto v jeho dnešnej konfigurácii. Očakáva sa tiež ich schopnosť artikulovať, ako by sa malo mesto utvárať v budúcnosti s ohľadom na ich profesionálne potreby a tiež na napĺňanie ich potrieb z pohľadu jeho obyvateľov.

> **Ktoré kvality a ktoré nedostatky súčasnej Trnavy vnímate zo svojej osobnej (obyvateľ/ka mesta) a profesijnej perspektívy ako tie najpodstatnejšie?**

Kvality: Kompaktnosť a mierka mesta, sú výhodou nielen kvôli krátkym vzdialenostiam a pešej/cyklistickej dostupnosti, ale prinášajú aj potenciál pre vytváranie komunít. Trnava má silné podhubie aktívnych ľudí a organizácií zapájajúcich sa do verejného diania, avšak stále má potenciál ho zdokonaľovať. Trnava vytvára pre obyvateľov množstvo

príležitostí a poskytuje im dostupné služby (školy a pod.). Ako kvalitu účastníci hodnotili aj veľký posun vo zveľaďovaní verejných priestorov, vytváraní peších zón a starostlivosti o historické centrum. Spomínaná bola aj výhodná poloha v blízkosti hlavného mesta ako hlavného ekonomického centra krajiny.

Nedostatky: Mesto má veľký modernizačný dlh a nedostatočný rozpočet na realizovanie všetkých svojich vízií. Nízka spolupráca jednotlivých organizácií, ktorým chýba zjednotenie sa pre spoločnú víziu a docielenie skutočného kolektívneho dopadu. Trnava podporuje sociálne projekty, napriek tomu sa stále nedá povedať, že by bola inkluzívnym mestom. Obyvatelia to pociťujú napríklad pri nedostatku bezbariérového bývania a všeobecný štandard stavieb naďalej nespĺňa požiadavky univerzálneho navrhovania. Seniorom chýba bezbariérové bývanie a koncentrovanie služieb na jednom mieste v pre nich prijateľnej dochádzkovej vzdialenosti, ktoré by im uľahčilo život a dalo väčšiu mieru nezávislosti. Nové developmenty v meste nie sú dostatočne napojené na sieť verejnej hromadnej dopravy a majú sťaženú dostupnosť k službám. Vyjadrená bola aj potreba zvyšovať kvalitu základných škôl. Vnímanými problémami sú aj vizuálny smog a množstvo budov v súkromnom vlastníctve, ktoré sú v technicky zlom stave či konzervatívny prístup k tvorbe urbanizmu. Je podľa vášho názoru možné definovať čosi ako jedinečnú identitu (obyvateľa) Trnavy? Pozorujete nejakú transformáciu alebo vývoj tejto identity v čase?

Identitu Trnavy vytvárajú ľudia a komunity. V Trnave žije množstvo ľudí bez trvalého pobytu, je to zároveň študentské mesto a je tu množstvo zahraničných obyvateľov a členov minorít, je to teda mesto pestré a rôznorodé, niečo ako identitu Trnavčana je teda možné iba ťažko definovať. Samotná identita Trnavčana neexistuje, ale existuje tu istý druh lokálpatriotizmu.

Za posledných 20 rokov nastal posun vo vnímaní občana Trnavy od konzervatívneho a neangažovaného k občanovi participujúcemu a zaujímajúcemu sa o verejné dianie.

> **Prečo v súčasnosti podľa vás nemalá časť obyvateľov Trnavy preferuje bývanie v okolitom vidieckom prostredí namiesto zotrvania**

v meste?

Dostupnosť bývania v meste je pomerne nízka, byty sú drahé a ľudia túžia po bývaní vo vlastnom dome so záhradou. Pravdepodobne k tomu prispela aj pandémia a z nej vyplývajúca túžba po vlastnom pozemku so záhradou a istej forme „sebestačnosti“. V meste si takúto nehnuteľnosť ľudia nevedia dovoliť.

Naopak, množstvo príležitostí (prítomnosť škôl, služieb, kultúry atď.) a komunita ľudí motivuje účastníkov diskusie v meste zostať. Niektorých práve tieto aspekty do mesta pritiahli. Trnava neponúka možnosti bezbariérového bývania (byty ani domy), ľudia s takouto potrebou sú potom nútení sťahovať sa na vidiek a o možnosti, ktoré mesto ponúka, prichádzajú. Trnava zaznamenáva pokles obyvateľov s trvalým pobytom, naopak počet ľudí, ktorí v meste žijú a pracujú, stúpa. Obyvatelia okolitých obcí potrebujú využívať mestské služby, ale sú nútení dopravnovať sa za nimi autom, čím vytvárajú tlak na mestskú infraštruktúru. Zároveň neprispievajú do mestského rozpočtu zo svojich daní.

> Aké zásadné atribúty a hodnoty by podľa vášho názoru mali byť uplatnené pri ďalšom rozvoji mesta?

Udržateľnosť- udržateľný urbanizmus.

Proinkluzívnosť - t.j. príprava všetkých služieb, politik a tovarov s ohľadom na rôznorodosť obyvateľov mesta. Dodržiavanie zásad univerzálneho dizajnu z Dohovoru o právach osôb so zdravotným postihnutím. S osvetou a vzdelávaním na túto tému treba začať už od útleho veku jednotlivca.

Vytváranie pracovných miest pre uplatnenie vysokoškolských absolventov, vznik administratívnych priestorov, priestorov malej výroby a vedy.

Mesto spolupracujúce a zohľadňujúce potreby všetkých, mesto formulujúce a vzdelávajúce svojich obyvateľov, komunikujúce, participujúce a reflektujúce.

Mesto vytvárajúce vysokú kvalitu života pre ľudí a predpovedajúce vývoj spoločnosti, reagujúce na zmeny, adaptabilné a zohľadňujúce vývoj spoločnosti aj v súvislosti s technologickým pokrokom (AI).

> Čo považujete za kľúčové výzvy na ktoré je potrebné reagovať, aby priniesli zvyšovanie kvality života v Trnave pre vás osobne/pre všet-**kých?**

Skĺbiť požiadavky všetkých aktérov, špecificky developerov a mesta a zlepšiť procesy.

Vytvorenie zelenej plochy oddeľujúcej obchvat od obytnej zóny.

Širokospektrálne mapovať potreby ľudí a nájsť spoločné hodnoty, ktoré tieto komunity spájajú.

Urgentne riešiť klimatickú krízu a myslieť na to, ako schladiť mestá.

Prispôbiť novú štvrť všetkým životným fázam jej obyvateľov a myslieť na to vopred. Vytvoriť komplexné centrum sociálnych služieb starajúce sa o obyvateľa „od narodenia po smrť“.

panel č. 2: Miestny pohľad II

aktéri s architektonicko-urbanistickou expertízou, s dôrazom na tých, ktorí v rámci súčasného, resp. minulého pôsobenia vo verejnej správe zastupovali verejný záujem a odborný pohľad na rozvoj mesta:

Ing. arch. Ondrej Horváth, architekt, vedúci odboru územného rozvoja a koncepcií

Ing. arch. Tomáš Guniš, architekt, bývalý vedúci odboru územného rozvoja a koncepcií (ospravedlnil sa z účasti pre chorobu)

Ing. arch. Peter Purdeš, architekt, vedúci úseku urbanisticko-architektonickej koncepcie

Ing. arch. Miroslav Beňák, architekt pôsobiaci v Trnave, aktivista

Ing. arch. Pavel Ďurko, architekt pôsobiaci v Trnave

Ing. arch. Jana Ralbovská, architektka pôsobiaci v Trnave

Synopsa: Účastníci panelu na základe svojej doterajšej praxe, pri ktorej zodpovedali za zosúladovanie požiadaviek politickej reprezentácie, súkromných projektov, nárokov miestnych aktérov, úradov a legislatívneho prostredia a zároveň so zreteľom na dobrý rozvoj a zároveň na základe svojich skúseností s uplynulým rozvojom mesta a jeho prevádzkou, by mali byť schopní formulovať špecifiká miestneho prostredia podstatné pre aktuálne plánovaný rozvoj. Účastníci, ktorí nepracovali priamo na MSÚ by mali byť tiež schopní zapojiť sa a v kontraste s prvou skupinou možno v niečom nezaťažene.

> Čo pre vás tvorí obraz mesta Trnava?

Kompaktnosť mesta, priaznivá urbanistická mierka, ľudská mierka ulíc, aktívni ľudia ktorí tvoria a rozvíjajú komunity. Forma mesta vyzdvihujúca historické jadro a rozrastajúce sa mesto do krajiny s vysokým podielom zelene (v minulosti mala Trnava na svojich okrajoch botanické záhrady prevádzkované univerzitou).

Príjemná mierka sídlisk a zachované historické jadro. Potenciál pre ďalšie rozmanité formy zástavby, ktoré v TT ešte nie sú.

> Akú mierku predstavuje mesto Trnava v súčasnosti? Aká by mala/mohla byť jej ideálna mierka? Mala by sa Trnava rozrastať?

Trnava by sa mala rozrastať regulovane ako kompaktné a inkluzívne mesto, nie náhodne a nekontrolovane. Je nutné citlivo a kvalitne zadefinovať podmienky rozvoja územia. Ako negatívny príklad rozvoja mesta slúžia štvrte Kamenný mlyn a Pekné pole. Chýba im napojenie pravidelných liniek verejnej dopravy, územie má zlú priepustnosť, absentujú tu služby, kompaktnosť a diverzita funkcií.

Trnava by sa v oblasti Prúdiv mala rozvíjať, je to prirodzené doplnenie mesta. Prúdy by mali mať vlastné lokálne centrum uspokojujúce každodenné potreby svojich obyvateľov.

Veľkostne a odhadovanou plánovanou hustotou je riešené územie ekvivalentné malému slovenskému mestu, je teda nevyhnutné aby malo aj vlastné centrum. Toto centrum by však nemalo byť konkurenčné historickému centru, ktoré si ponukou služieb a možností stále zachová svoju dôležitosť. Je potrebné predísť vyprázdneniu historického centra, a diverzifikovať služby, ktoré budú poskytované v jednotlivých častiach mesta.

> Aké sú viditeľné trendy v aktuálnom rozvoji Trnavy?

Aktuálne badať trend odlivu obyvateľov z mesta na vidiek. Nová štvrť by mala svojim koncipovaním uspokojiť dopyt po rôznorodej mierke a charakteze zástavby bývania. Ľudia odchádzajúci na vidiek očividne túžia po nižšej hustote a prítomnosti zelene v ich okolí. Nové plánované aj budované developmenty tieto potreby zatiaľ evidentne nenapĺňajú – vysoká hustota a generickosť zástavby aj bytovej typológie. Potrebné je aj vytváranie bývania pre všetky príjmové kategórie, pretože okrem

nedostatočnej ponuky bytov na trhu vytláča ľudí na vidiek, kde je bývanie lacnejšie, aj otázka financií.

Riešené územie prináša príležitosť priniesť rôznorodé typologické druhy bývania, individuálneho aj komunitného. Mesto by malo byť dostatočne kompaktné, environmentálne priateľské a zdravé. Potrebná je dobrá priepustnosť územím a napojenie na sieť verejnej dopravy, dobrá dostupnosť do centra a zapojenie štvrte do okolia. Je dôležité dbať na budovanie vzťahov komunit, ktoré budú v štvrti bývať a vytvárať príležitosti pre takéto využitie aj cieľným formovaním urbánneho prostredia.

> V súčasnosti je riešené územie definované v ÚP v štádiu prognózy. Malo by byť koncipované tak, ako je v ÚP, teda s rozľahlým parkom v jeho strede?

Veľký park v strede je reprezentácia veľkosti plochy zelene, ktorú v území zdefinoval Miestny územný systém ekologickej stability. Súťaž návrhov by mala definovať, ako sa táto zeleň distribuuje v území, akú má mať formu. Nie je nevyhnutné mať ju všetku koncentrovanú na jednom mieste. Je však potrebné vytvárať verejné priestranstvá a zelené plochy, kde sa budú ľudia stretávať a spoznávať.

Z publika od pána poslanca Lančariča zaznel podnet na vytváranie priestorov pre komunitný život, ktoré v Trnave chýbajú – kultúrny dom, základné školy, materské školy, športové centrum, napojenie na centrum a okolité štvrte, zvýraznenie dominanty Bellušovho vodojemu a mimoúrovňové napojenie na jeho prilahlú záhradu. Dostatočné odizolovanie štvrte od skládky odpadov a obchvatu.

Pán viceprimátor Krajčo upozorňuje na potrebu zdefinovania územia čo najpresnejšie a odborne, pretože o budúcej podobe v skutočnosti budú rozhodovať politici mestského zastupiteľstva schvaľujúci ÚP. Návrh nemôže byť meniteľný na základe politickej vôle a musí byť dostatočne podrobný a nespochybniteľný.

panel č. 3: Interdisciplinárny pohľad zvonka

Odborníčky a odborníci na témy veľkej mierky z oblastí humánnej geografie, sociológie či teórie architektúry:

Arch. Michal Janák, architekt, PLURAL, výskumník
Mgr. Lýdia Grešáková, sociologička, Spolka
Ing. arch. Roman Talaš, architekt, Inštitút urbánneho rozvoja
Mgr. Adrián Gubčo, sociálny geograf
MSc. Lucia Čiranová, moderátorka relácie Živé mesto FM, konzultantka v oblasti strategického dizajnu a inovácií
Mgr. art. Martin Zaiček, PhD., architekt, výskumník a propagátor architektúry

Synopsa: Účastníci sú odborníci vo svojich témach, nemajú ale priamy vzťah k mestu Trnava. Nedá sa očakávať, že budú vzťahovať svoje príspevky priamo k Trnave alebo riešenému územi. Prinášajú však expertízy súvisiace s problematikou rozvoja a udržateľnosti miest vo všeobecnejšom a abstraktnejšom rámci v interdisciplinárnom prieniku, ktoré sú dobre aplikovateľné pre tvorbu zadania súťaže.

> Aký je obraz ideálneho mesta ?

Mesto by malo byť starostlivé, flexibilné a robustné, schopné reagovať na potreby tých, čo v ňom žijú, výzvy budúcnosti a nepredvídateľné zmeny. Malo by si ponechať dostatok nedefinovaného priestoru na aktivity, ktoré nie sú programové. Jedno ideálne mesto neexistuje. Podôb dobrého mesta môže byť mnoho, dôležité je, aby bolo pomalé, bezpečné, zdravé, inkluzívne a dostatočne rozvinuté, aby dokázalo pokryť potreby obyvateľov, ale nenarazilo na environmentálne limity prostredia. Mesto, ktoré rozmýšľa nad vzťahom krajiny a zastavanosti.

> Aké ďalšie atribúty súčasného mesta sú kľúčové?

Dôležitú úlohu v mestách zohrávajú nedefinované zóny bez jednoznačnej funkcie, ktoré demokraticky poskytujú priestor skupinám, ktoré nie sú súčasťou strednej ekonomickej triedy. Mestský rozvoj je u nás

zameraný primárne na túto sociálnu vrstvu a ostatné často opomína. Spoločnosť má myslieť na všetky vrstvy obyvateľstva. Prázdne miesta slúžia ako krajinná rezerva, biokoridory, ale majú aj sociálnu funkciu zapájania rôznorodých skupín. Pre Trnavu, ktorá nemá žiadne dominantné prírodné prvky vo svojom okolí, je prítomnosť zelene dôležitá. Mesto by nemalo byť ukončené, ale malo by byť v neustálej interakcii a schopné meniť sa a prispôbovať.

Mesto by malo byť plánované globálne (vychádzajúc z lokálnych potrieb, ale konfrontujúc sa s medzinárodným diskurzom). Mesto by malo byť hravé, so zdravým životným prostredím. Mesto by malo byť otvorené inakosti, k tomu vedie vzdelanosť ľudí a Trnava ako univerzitné mesto by malo svoj potenciál v tomto smere využiť – vzdelané mesto. Nad mestom by sa malo uvažovať interdisciplinárne. Mesto je tvorené fyzickým a digitálnym prostredím, ktoré by malo sprostredkovať dáta a tie by mali byť využívané na reflexiu, zlepšovanie procesov a prinášanie nových riešení na staré problémy. Územné plány miest by mali flexibilitnejšie reagovať na nové potreby, mali by byť digitalizované a zbierať/ponúkať informácie. Prípadná želaná zmena správania ľudí musí vychádzať z toho, že alternatívna je pre ľudí pohodlnejšia.

Súčasnú mesto by malo myslieť aj na potreby neľudských obyvateľov.

> Ak tieto atribúty vzťahujeme k mestu Trnava, resp. k jeho historicko-politicko-spoločenskému ukotveniu a jeho ďalšiemu rozvoju v mierke riešeného územia, aký je váš pohľad na želanú povahu tohto rozvoja?

Rozvoj by mal byť postupný a udržateľný. Plány rýchlo vybudovať novú štvrť sa historicky často stretávali s problémami a aj ich generovali. Mestá veľké urbanistické plány nedokázali plnohodnotne realizovať alebo k realizácii ani nedošlo.

Trnava má vďaka svojej mierke, rozlohe a prítomnosti vzdelávaco-kultúrnych inštitúcií potenciál stať sa mestom, ktoré ľuďom vytvára príležitosti, integruje ich a vytvára lákavé prostredie pre to, aby v ňom ostali žiť a našli si uplatnenie. Trnava zároveň môže profitovať z blízkosti Bratislavy ako jej suburbium lákavé pre život s blízkou dostupnosťou do Bratislavy.

Trnava by mohla svoj rozvoj stavať na prepojení extravilánu a intravilánu (špeciálne v riešenom území), a to v spojení s cyklistickou dopravou, (regionálna cyklistická infraštruktúra- blízka poloha Malých Karpát a

Poddunajskej nížiny) a na krátkych dochádzkových vzdialenostiach. Mala by pritiahnúť malú výrobu a výskum do mesta a vytvoriť programovú diverzitu. Mesto by malo žiť 24 hodinovým cyklom a nevyľudňovať sa. Sústrediť sa na mitigáciu negatívnych následkov klimatickej krízy.

Budúcnosť mesta sú susedstvá a komunity, je potrebné pracovať s rôznymi typologickými druhmi zástavby pre rôzne sociálne skupiny.

Mesto by malo nadviazať na blízkosť existujúcej sídliskovej zástavby či už inšpiráciou v typológii, ale aj nadväznosťou na pešie/dopravné/cyklistické ťahy.

> Ako v návrhu doceliť „negenerickosť“ riešenia a priniesť doňho lokálnosť?

Súťaž by mala mať dlhé trvanie, účastníci by mali mať možnosť osobne sa zoznámiť s územím. Participatívnym procesom by mali byť zapojení lokálni aktéri. Aj univerzálne koncepcie vedia obsiahnuť lokálny charakter.